

Het meervoud *granen* dient om de verschillende soorten aan te duiden :

De granen slaan af.

502. GRAP, AARDIGHEID, POETS.

Vermakelijke handeling tegen een persoon gericht.

De *grap* is een gewone guitenstreek.

De *aardigheid* is iets vermakelijks, een vrolijke grap, maar zij staat boven deze laatste en getuigt van meer geest. Nochtans wordt met geen van beide iets boosaardigs bedoeld; het zijn onschuldige snakerijen om iemand beet te nemen of er in te laten lopen.

De poets daarentegen heeft de bedoeling de persoon wie zij geldt iets onaangenaams aan te doen, zich ten zijnen koste op hatelijke wijze te vermaken.

Het lijkt toch, dat er van tijd tot tijd onder de studenten zo een of andere grap moet plaats hebben. Wat zou hij hier komen doen in de duisternis! Ik zou het hem niet gemakkelijk vergeven, indien hij zulke zotte grappen aanving om ons vervaard te maken.

Het is hier al lang zo doodstroom geweest, dat ik al lang gewent heb, dat er zo eens een aardigheidje voorviel. Zo een aardigheidje mag ik wel zien.

Men had hem daar een lelijke poets gebakken!

503. GRENZELOOS, ONBEGRENSD.

Grenzeloos wordt sterker opgevat dan onbegrensd.

In figuurlijke betekenis wordt *grenzeloos* meest in ongunstige zin, *onbegrensd* bij voorkeur in gunstige opvatting genomen. Dit verschil wordt echter niet altijd in acht genomen, en *grenzeloos* wordt dan ook wel in gunstige zin gebruikt.

Grenzeloze hoogmoed en ijdelheid; grenzeloze verachting; grenzeloze on dankbaarheid. Gods grenzeloze goedheid. Grenzeloze bewondering. Een grenzeloos vertrouwen in de almacht van het goud.

Onbegrensde nederigheid en bescheidenheid; onbegrensde eerbied.

Onbegrensde nederigheid en bescheidenheid; onbegrensde eerbied. Wij bewonderen de onbegrensde orde en regelmaat in de schepping.

504. GRIJPEN, PAKKEN, VATTEN.

Iets met de hand bemachtigen.

Grijpen wordt van een rasse, driftige, vaak ook onwillekeurige wijze van te werk gaan gebezigd.

Pakken duidt op een krachtige en welberaden handeling.

Vatten op een meer bedachtzame wijze van te werk gaan.

In vele gevallen kan men echter het ene werkwoord voor het andere gebruiken; en vooral in de oneigenlijke toepassingen bestaat er nagenoeg geen verschil in betekenis.

De drenkeling grijpt het touw. Hij greep het mes, dat op tafel lag.

De kunstenaar pakt nog juist de trappe. Hij pakt al wat hij krijgen kan.

De wondheeler vat het ontledmes. Iemand bij de hand vatten.

505. GRIL, LUIM, KUUR, NUK.

Vlaag van willekeur, eigenzinnigheid of wispelturigheid.

Bij *gril* heerst het nevenbegrip van een hersenschimmige verbeelding;

bij *luim*, dat van wispelturigheid, onbestendigheid, van tevredenheid of ontevredenheid.

bij *kuur*, de bijgedachte van belachelijkheid; bij *nuk* denkt men aan een onheuse uitwerking van een onbestendige eigenzinnigheid, die zelfs wel tot boosheid overslaat; hierbij komt ook de gedachte van weerspanning.

Stel die grillen uit uw hoofd. Ik ben niet van plan mij naar zijn grillen te schikken. De dwaze grillen van jonge meisjes.

Is hij in een goede of kwade luim? Zij vierde de luimen der oude best.

Hij heeft altijd van die vreemde kuren. Kinderen hebben kuren.

Zij heeft vreemde nukken.

506. GULZIGAARD, LEKKERBEK.

Beide zijn verzet op eten en drinken.

Gulzigaard is hij, die gewoon is zich aan spijs of drank onmatig te buiten te gaan; het is hem dus vooral om de hoeveelheid te doen.

De *lekkerbek* is het meer te doen om keurigheid van spijzen en dranken; hij is zeer gesteld op lekker eten en kieskeurig op zijn voedsel.

Zie die gulzigaard, die slokdarm eens vreten! Hij heeft te veel rijstepap geseten, de kleine gulzigaard.

Een lekkerbek, die door gedurige verandering van spijzen zich een valse graagheid verwekt. Die lekkerbek trok altoos de neus op voor het voer.

507. HAAST, SPOED, IJL.

De snelheid waarmede men een arbeid verricht.

Haast duidt op de snelle beweging, die men maakt om voort te komen of om het werk af te krijgen; het drukt meer een gedachte van vluchtigheid uit, van gebrek aan overleg en nadenken en is daarom vaak af te keuren.

Spoed duidt op de snelle en geregelde voortgang van het werk, zonder dat dit door tussenpozen van rust wordt onderbroken.

Ijl komt ongeveer overeen met *haast*, maar wijst meer op het ontbreken van de nodige tijd, zodat men zich moet reppen, om die tijd uit te winnen.

(Behalve in enkele verbindingen met voorzetsels, is het woord echter nooit gewoon geweest.)

Gij behoeft met dit werk geen haast te maken. Indien gij er haast mede hebt, kan het boek morgen hier zijn. In grote haast had hij die brief geschreven. Hoe meerder haast, hoe minder spoed.

Haastige spoed is zelden goed. De zaak eist grote spoed.

Zonder een nieuwe aanval af te wachten, trokken zij in aller ijl over de heuvelen. Met deze woorden wilde hij zich in allerijl verwijderen.

508. HAAT, WROK, VIJANDSCHAP.

Onvriendelijk gevoel, onvriendschappelijke gezindheid jegens een persoon of een geheel van personen.

Haat is een gevoel van zo heftige afkeer jegens iemand, dat men hem geen goed gunt, ja hem gaarne alle mogelijke kwaad zou berokkenen of hem dat willen zien overkomen. De gewone oorzaken hiervan zijn smaad, vernedering, verongelijking, achterstelling, verdrukking.

Wrok duidt een mokkend ongenoegen aan en — hetzij terecht of ten onrechte met wreken in verband gebracht — onderstelt wraaklust, welke slechts de geschikte gelegenheid afwacht om zich te uiten.

Vijandschap heeft de ruimste en algemeenste betekenis. Zij

Synoniemen

VOORBERICHT

Synoniemen zijn niet alleen gelijkbetekenende woorden, die elkaar volkomen dekken en dan ook in alle omstandigheden onverschillig kunnen gebruikt worden, maar vooral zinverwante woorden, d. w. z. woorden die veel overeenkomst hebben in de betekenis, die ook wel een hoofdbegrip met elkander gemeen hebben, maar die zich toch door een grotere of kleinere wijziging der betekenis onderscheiden, zodat men niet het ene woord voor het andere kan gebruiken.

Slechts zelden drukken twee woorden volkomen dezelfde gedachte uit en men zal dus begrijpen, dat de kennis van de synoniemen een belangrijk onderdeel vormt van de taalstudie, met het oog op het juist en van pas gebruiken van de woorden.

Nochtans zijn in onze taal slechts weinig werken hierover verschenen. De belangrijkste uitgaven op dit gebied waren het thans verouderde « Woordenboek der Nederlandsche Synoniemen » door Weiland en Landré ('s Gravenhage, 1821) en het « Handwoordenboek van Nederlandsche synoniemen » door J. Hendriks (Tiel, 1883), dat beknopt maar duidelijk een groot aantal synoniemen behandelt.

Bij de samenstelling van dit werk hebben wij dit laatste dan ook vaak geraadpleegd, evenals het groot Nederlands Woordenboek door de Vries en te Winkel, dat de juiste betekenis der woorden in al hun schakeringen weergeeft.

Wij zijn er ons wel van bewust, dat een werk als dit onvolledig en onvolmaakt is, maar hopen toch eenmaal de volledigheid te benaderen. Daarom doen wij een beroep op de gebruikers van dit werk, om ons hun opmerkingen te willen medelen, opdat in een latere druk eventuele aanvullingen en verbeteringen kunnen opgenomen worden.

J. CAUBERGHE

nederlandse taalschat

NEDERLANDSE TAALSCHAT

SPREEKWOORDEN
SPREEKWIJZEN
SYNONIEMEN
CITATEN

BREPOLS

BREPOLS

